די געשיכטע פון קענעדער רייכטהום

פון ג. מייערס

אידיש פון א. ריגוויין

אין די "מעמוארען וועגען קענעדע און די גייסטליכע" געשריבען אין יאהר 1713 צום שטאאטס סעקרעטער, האט דע מערטש בעשריבען די געלדריאנד, וועלכען די קירכע האט פראקטיצירט, אבי צופערלעהרען איהר רייכטהום. דע מארטש זייענדיג א קוזין פון דעם געוועזענעם גאווערנאר פון טהרי ריווערס, און אויך זייענדיג אין דיענסט ביי דעם קוויבעקער סעמינאריום, פאר א משך פון צעהן יאהר, האט דארום געקענט בעשרייבען מיט אלע רעטאלען די גרויסע רייכטהימער און הכנסות פון דיעזער אינסטיטוציע, וועלכע זיינען איינגענומען געוואָרען פון די פיעלע גיטער, מיהלען, הייזער, לאנד, בחמות און שיפען. "זיי האבען געקענט טהאָן פיעל גוטעס", האט ער געשריבען, "אבער זיי האבען זיך ניט אָבגעשטעלט פאר קיין אונגערעכטיגקייט, אבי דורכצופירען זאכען אין זייערע אינטערעסען. די פערשיעדענע סומען, וועלכע זיין מאיעסטעטס רעגיערונג שיקט זיי צו, אום צו צוטהיילען עס צווישען די ארימע גלחים און מיסיאָנערען, האלטען זיי פאר זיך, און נעהמען דעם גרעסטען טהייל אוועק א. א. וו."

וועגען דעם רייכטהום קאטוליישען קאָלערדזש אין קוויבעק, האט מען געשריבען, "עס ווערט עפענטליך ערקלערהט פון יעדען איינעם אין דיעזען לאנד, אז דער קאָלערדזש איז געבויט געוואָרען פון די אָנגעשווינדעלטע סומען, וועלכע ווערען בענאנגען אינ'ם פוטער־האנדעל מיט די ענגלענדער."

דאָך זיינען די הויפט איינגאהמען פון די גייסטליכע, ניט נור געוועזען פון שווינדעל, נאָר איז געקומען פון די ניטער אין אויך פון בעוועגליכעם איינענטהום.

דורך א סיסטעם פון מעשרות, איז יעדער פארמער דורך זיי בעשטייערט געוואָרען, מוזענדיג צאָהלען א רעגולערע אָבצאָהלונג צו די גלחים, אָבער ניט קוקענדיג אויף דיעזע געוועצליכע מעשרות, האָבען די גייסטליכע אויסגעזוכט ווי אזוי צו פערגרעסערען זייערע געלד אוצרות.

דער מעשר סיסטעם

די גלחים פון ביופארט און אנדערע פלעצער האָבען איינגענאהמען די מעשר־אָבצאָהלונגען ניט נור פון הבואות, נאָר אויך פון אלע לאנד פראָדוקטען, ניט נעהמענדיג אין בעטראכט, צו ראָס לאנד איז קולטיווירט געוואָרען צו ניט. און זיי פלעגען לארים אויך נעהמען מעשר פון בחמות, הייז, פרוכט, פלאקס, קאנאפלעעס, שעפסען, און אלעס אנדערעס. "דער רעזולטאט איז געווען", האט אינ'ם יאהר 1705 דער קענגליכער כער ראטה ערקלערהט", אז די איינוואָהנער פערלאָזענדיג די קירכע, פלעגען זיך שטארק בעקלאָגען, און פערבאָטענדיג די גלחים אזוי פאָטצוזעצען דאָס איינמאָהנען פון די מעשרות, זיינען זיי אויך אויפגעפאָדערט געוואָרען צו ערקלערהען וועגען זייער האנדלונג. זייער פערטהיידיגונג איז געווען, "אז זיי לעבען אין זעהר ארימע אומשטענדען, און דאָס ערגיר־ריגט זיי אין די אויגען פונ'ם פאָלק", אויף וועלכער פערטהיידיגונג, די פראָטעסטירענדע פארכער האבען געענטפערט, "אז זיי לעבען אין גאנץ בעקוועמע אומשטענדען, און קענען זיך אפילו פערגיגען אזא לוקסוס ווי א פאס וויין יעדעס יאָהר."

דער קענגליכער בעשלוס איז געווען געגען די גלחים.

ווען אין יאָהר 1730, האָבען בינהערגעי און האקארט פערלאנגט פונ'ם הענג, אז מיטלען זאָלען אנגענומען ווערען פעסטעשטעלען די ראָליע פון די גייסטליכע אין קוויבעק, האָבען זיי צווישען אנדערעם געשריבען, אז די רעזולטאטען וועלען זיין", אז אין קוויבעק וועלען מעהר ניט זיין אזוי פיעל אינטעליגענטע גייסטליכע, וועלכע וועלענדיג בעשעפטיגונג, צו האָבען עטוואָס צו טהאָן, נעבען זיך אין גאנצען איבער צו אמי־זירונג הילטאיסטווע און שכרות. דער רעזולטאט פון דיעזע, סארט לעבען זייערס איז, אז זיי לעבען גאנץ גוט צווישען זיך, ווייל זיי האָבען מורא צו שטערען דעם שלום, מען זאָל זיך ניט דערוויסען זייער ארט לעבען".

פינף יאָהר שפעטער איז ווידער געוועזען טומעל, ווען זייענדיג ניט צופריעדען מיט'ן מעשר פון נעהמען יעדען 26־טען בושעל פון וויין און אנדערע תבואות, האָט דער בישאָף פון קוויבעק אין יאָהר 1735 געוואָלט איינפיהרען, אז מען זאָל נעהמען יעדען 13־טען בושעל (איינס פון דרייצעהן) ניט פון תבואות, נאָר אויך פון גרינסען, פלאקס, מאנאפלעעס און אלע איבריגע פראָדוקטען. אָבער ווען מען האָט איהם אָפיציעל געלאָזט וויסען, "אז די פארמערס וועלען ניט וועלען נאכגעבען אזא העכערונג", האָט ער בעשלאָסען ניט צו העכערען.

אזוי איז דער נאנצער מעכאניזם פון די גייסטליכע אָנגעוועדעט געוועזען פאר אוועקגעהמען דעם גרעסטען טהייל, וואָס ארבייט האָט פראָדוצירט. איינינג פון די גלחים האָבען באמת געמיינט זייער מיסיאָנערישע ארבייט, אָבער דאָס רוב פון זיי האָבען ניט בעאכטזיכטיגט צו שיינדען די הויפ. אויסהאלט לענדיג זיך אין א געוונדערען פרייוויליגירטען קלאס, האָבען די גייסטליכע געפאָדערט, אז מען זאָל זיי בעפרייען פון פיעלע פליכטען און צאָהלונגען, דאנעבען זיינען געוועזען געוואָרען שווידערליך די שטראפען וואָס זיינען ארויפגעלעגט געוואָרען אויף יעדען מאן אָדער פרוי פון די נידערינע קלאסען, וועלכע האָבען אין א קלענסטען הינזיכט עובר געוועזען אויף די קירכען געוועצע, וועלכע זיינען אויך אָנגעוועזען געוועזען אין צייווילען לעבען און געזעץ, אזוי איז פאר נאָטס־לעסטערונג די לייכטסטע שטראף געוועזען א שווערע געלד שטראף, אָדער געפענגנים אויף ברויט און וואסער. א מאָנטרעאלער פערלאָרענער האָט אין דעם יאָהר 1676, צום ביישפיעל פערבאָטען די לעסטערונג פון נאָטס נאָמען, אָדער צו ריידען עטוואָס געגען דער "הייליגער יונגפרוי" מיט קערפערליכע שטראף, און אין פאל ווען מען ווערט צום פיערטען מאָהל בעשולדיגט אין דיעזען פערברעכען, ווערט מען פערמשפט, אויסצושניידען דעם צונג.

אזוי האָבען געהערשט די גלחים און אאקטיש איז די קאָנצעסיע פון אריבער צוויי מיליאָן אקער לאנד, וואָס איז געגעבען געוואָרען צו דער רייכסטן קאטוליישער קירכע, בעהערשט געוואָרען פון א הייפעל גלחים, אזוי אז אין יאָהר 1720, ווען קענערדעם בעפעלקערונג איז געוועזען 24,444 זיינען געוועזען 24 יעזואיטען, 32 רעקאָלעטען (מיטגליעדער פון א מאָנאכען אָרדען), 67 גלחים און מיסיאָנערען, 175 נאָנעס, ווי אויך 31 גייסטליכע, וועלכע האָבען געהערט צו די אזוי אָנגערופענע אויסלענדישע מיסיאָנערען. צווישען זיך האָבען זיי זיך דאמאָלס אָפט געקריגענט, אָבער אלע זיינען געוועזען פעראייניגט ניט צו דערלאָזען צושטערען די מאכט פון דער קירכע, און ארבייטען פאר דער אויסברייטונג פון איהר עקאָנאָמישער מאכט.

(פארזעצונג מיטוואך)

געדענקט

(א מלחמה בילד)

פון בר"א סאכאטשעווסקי

מיט נצחון די קעפ איינעהויבען אין אונטער דעם געפיק פונ'ם כארעבאן, האָבען די פאלדאטען מארשירט צוריק אויפ'ן וועג צום שטעדטעל, פון וועלכען זיי האָבען געמוזט אבטרעטען, ווען דער שונא האָט איינגעשטומט.

צווישען אלע איז ער א שטאלצער געגאנגען און געטראגען די ביקס אויפ'ן אקעל. א הייליג פייער'ל האָט זיך אין זיינע איינען צוגלייכט ווען ער האָט שוין פון דער ווייטען דערזעהן דעם גאלדענעם קירכען טורם, וואָס האָט זיך געבאדען אין דער זון. און געקוקט האָט ער צום שטעטעל, וואָס איז שוין געלעגען א דריי וויארסט חויך, בארג ארויף, צו וועלכען זיי האָבען זיך דערגעהערט.

אין די אלע שרעקליכע איבערלעבע נישען האָט ער פערגעסען, ווען ער האָט זיך דערמאָהנט, אז ווידער וועט ער זיין אין דער היים, ווידער וועט ער דערזעהן מאטע מאמע נאָך וועלכע ער האָט אזוי געבענקט. און יא, היהלע, די שטילע פטע מע כלה זיינע וואָס האָט אזוי געקלאגט, ווען ער איז אוועק אין מלחמה.

אין טראכטענדיג וועגען דעם האָט זיך זיין עפסטע ברוסט העכער געהויבען, איינגעאטעמט די פרישקייט פונ'ם מארגען ליפטעל. און געפיהלט האָט ער די אלע ברודער סאלדאטען ארומצוגעהען מען, צו קושען זיך מיט זיי און טאנצען פאר פרייד.

אוו־וואָס נעהנטער זיי זענען צום שטעדטעל געקומען, אלץ בעסער האָט ער געפיהלט, אלץ שעהנער האָט זיך געגעבען אויסמאהלען אין זיין פאנטאזיע, ווי אזוי זיינע ליעבע טעכטער'ן, וועלען איהם צום הארצען דריקען; דער טאטע וועט שפרייזען איבער'ן שטוב און שטייגלען, אבי־שטעלען זיך נעבען איהם, בעטאפען איהם פון אלע זייטען און ראָכען:

— א סאלדאט, משה היים'ס א סאלדאט!

און די כשר'ע מאמע וועט א בעהאלטענע טרעהר אויסוישען קוקען אויף איהם אין ניט גלייבען אז איהר זוהן איז צוריק אין דער היים אין בשלום ארויס פון מלחמה א געזונדערער. א פרישער אזוי ווי ער איז אויעק וועט זי איהרע העכער אויסשטרעקען, א־ביגעהמען זיין קאָפ און קישען און וויינען, קישען און וויינען.

יא, היהלע, וועט דערלעהערען, ווען זי קימען צולייפען; אוועקשטעלען זיך אין א ווינקעלע פונ'ם שטוב און קוקען אויף איהם אין אין האלז וועט איהר שטי קען א פריידענס טרעהר. זי וועט צו איהם גארניט קענען רעדען נור קוקען און קוקען אויף איהם.

אָך, וואָס ער וועט איהר אלץ דערצעהלען, ווען זיי וועלען זיך ציזעצען אינ'ם פאטערס סאר אויף דער גראז באנק וואָס זי האָט מיט איהרע אויגענע הענד געמאכט!

די טונקעלע ברוינע אויגען וועט זיא צו איהם אויפהויבען וואָס וועלען פייכט ווערען פון זיינע ערצעהלונגען. ער וועט שטיל ווערען, אייבייגען זיך צו איהר, מיט זיינע ליפען בערירהרען איהרע האָר דעם האלז, איהר ווייסען שטערען, און קושען, דריקען איהר קאָפ צו זיין ברוסט אין זיי אזוי דאס גרויסע אינגליך איז געשעען.

און ווען ער האָט דערזעהן א מענשען פון ווייטען, וואָס האָט זיך צו דער ערד געבייגען און ווידער זיך אויפגעהויבען, האָט ער שנעלער געגומען שטעלען טריט און רופען:

—ווער געהט!?

און זיין קול האָט אזוי שוואך געציטערט, אזוי אָנגעוועהטאָנט.

דער פייער האָט זיך געצ'לב'ט און איהם דערצעהלט:

— ווען די סאלדאטען האבען דאס שטעדטעל געמוזט פערלאזען, האבען זיי איינגעבראכען אין די הייזלאך און אלעס צופלייגדערט, און געשעדעט די אידישע טעכטער. און דאס, וואָס זיי האבען ניט געקענט נעהמען מיט זיך, האבען זיי אין נאס געשליידערט.

דער פייער האָט די איינען צום הייל אויפגעהויבען, און ווידער זיך געצ'לב'ט:

— אָך מיין פאן, א שרעקליכע נאכט איז דאָס געווען: די הארמאטען קוילען פונ'ם שונא האבען אין דער לופט געבליטשט, און אינ'ם שטעדטעל האבען די אידישע מאמעס געקלאגט, געשריען, און די פאלדאטען זענען ווילד געווען, שכור פון בלוט, האבען זיי געלאכט...

דער אידישער סאלדאט האָט דעם לאָפ צו דער ערד אראבגעלאזען און געביהרט ווי די פיס ברעכען זיך אונטער איהם. און א טרויעריגער מיט שייא־צע געדאנקען האָט ער זיך געגומען צום ווייג ווי זיינע ברידער סאלדאטען האבען זייערע פאלאטקעס אויפגעשטעלט.

אין א ווינקעל איז ער געזעסען, דער־ווייטערט פון זיינע ברידער סאלדאטען, וואָס האבען זיך אנדערגעהלט מיט שייא־איף די ליפען די גרייסקייט פון זייגטהאטען און ווי גוט דיא שעהנע אידישע טעכטער לעבען...

פלוצלום איז אין פאלאטקע אימיצער אריין — א פרוי איז דאָס געווען. זיא האָט צינגעווינקען צו איינעם פון דיא סאלדאטען, און יענער איז מיט איהר אריינגעגאנגען צו צעהן קאפיפעס.

אין פאלאטקע איז געוואָרען לעבע דיגער... און ער האָט מיט שטארע אויגען געקוקט אויף אלע, אין ניט געריהרט זיין פינ'ם אדם.

אין זיין דער ווידער שפיעל און שיין באלד געזעען צו ענדע, האָט דאָס איהם פערלעמט. ער האָט זיך אויפגעטעלט און געוואָלט ארויס, אינ'ם פרייען פעלד, און ניט ווייענדיג איז זיין בלוק געפאלען אויף די וואָס איז געלעגען מיט צ־ווייבערטע האר אין געזהרעצעט...

ער האָט זי דערקענט און א ווילדער א ר י האָט זיך פון זיין ברוסט ארויס געריסען:

— היהל'לע!

זי האָט אבגעטרייסעלט פון זיך דעם סאלדאט און אויפגעשפרונגען, אוועקגעטעלט זיך געבען איהם אן געלאכט:

— קום די איצט...

פון איהרע ארעמס האָט ער זיך ארויס געריסען, אינ'ם פעלד ארויס און ביטער לויף זיך ציקלאגט אין דער שווארצער נאכט אריין...

טערקיי וויל צוריק כאפען ערזערום

לאָנדאָן, פעברואר 26

א רייטער טעלעגראמע פון פעטראגראד זאגט, דאָס די רוסען האָבען געגומען ניט שטודם פערמאנשאפט, די וויכטיגע פערטעשע שטאדט, אין דער נאבבארשאפט פון וועלכער עס איז ערשט ניט לאנג פארגעקומען אן ערנסטע שלאכט.

טערקיי, זעהנט אויס, לייטען ידיעות טהוט אלעס מעגליכעס צו שיקען שנעל טרופען צום רוסישען פראָנט מיט דער אבזיכט צוריק צו קריגען ערזערום. דאָס וועלכע שרייט אויף די טיימס. דער גאנצער פערקעער אויף דער איזענבאהן פון באספארוס ביז אנגארא איז אבגעשטעלט געוואָרען. עס לויפען בלויז צוגען מיט טרופען און קריעגס מאטעריאלען. פון אנגארא אבער ביז ערזערום וועט נעהמען וועגענסטענס א מאָנאט, און עס איז דאָ רום פיראן קליינע אויסזיכטען אויף אן ערפאָלג.

דייטשלאנד געהט איינפיהרען א נייע סיסטעם וועגען בולבעס עסען

אמסטערדאם, פעבר. 25

לויט דער בערלינער "וואסשיש צייטונג", וועט איבער גאנץ דייטשלאנד קורצליך אנגענומען ווערען א סיסטעמע פון קארטאָפעליעס קארטלאך. יעדע פערזאָן וועט לויט דיעזער סיסטעמע בעגען עסען איין פונט קארטאָפעליעס א טאג. אין דרעסדען איז שוין אזא סיסטעמע איינגעפיהרט.

עס ווערט איצט גענומען א קארטאָפ ליעס צענזוס איבער דייטשלאנד, לויט וועלכען עס וועט פעסט געשטעלט ווערען ווי ווייט ערנסט דער מאנגעל אין לעבענס מיטלען איז אין לאנד.

ענגלישער אוויאטארען וואַרפען באמבעס נעבען לילל.

לאָנדאָן, פעבר. 27

אן אפיציעלע ידיעה זאגט: אונזע רע עראָפלענרייכע אטאקע, וואָרפענדיג באמבעס אויף דעם עראָדראם נעבען ליל. אלע מאשינען זיינען צוריקגעקומען ניט בעשעדיגט.

"היינט האָט דער שונא אויפגעריסען א מינע ביי פריקור. קיין אונגעליקספע לע זיינען ניט געווען. אונזער ארטילעריע אין געווען טהעטיג נעגען שונא'ס טרענט שעס ביים אויפ — קאמין קאנאל און אין מזרח זייט פון בעסינגהע.

סאקלינג און קא.

אונזער פריהלינג עפענונג סייל צו דער טרייד

דורך אקשען אנפאנגענדיג אין אונזער סיילס רומס 76 וועלינגטאן סט. וועסט טאראנטא

מיטוואך און דאנערשטאג

מארטש דער 1־טער אין 2־טער

ליבארעלע טערמינען

ווען מיר ווערען אפפערען א גרויסע צאהל פון נייע סטייפעל און פעסטי דריי גודס, קליידער און זאָ וויטער, אלעס נעקויפט פאר דעם סיזאָן און צוגעשיקט צו אונז פון

וואארקס וועלכע זיינען אבגעשטעלט געוואָרען גודס פון קאסטאמס, מאנופעקטשערערס, איבערגע געמאכטע און געקאנסעלטע אָרדערס; גודס פון עסטייס אין די הענד פון אסיינים; און אנדערע האנספענס. האשערי, אונטערוועש; ווייסעניג זיידענע אנדערוועד; וויסע וואליע אראנגאי; און סוליק וויסטס; רעגוואר סייזעס; בדעטש האמאסס טאבלינגס (סופרים); דרעסגודס; נאזטיכלאר; האנטיכער; נעקוועד; מענערשע ווייסע סיילענע; העמדער; טעגיס העמדער; ארבייטס העמדער; אווערהאלס; מענערשע וואוסטעס און סוויט סוטס

מענער פענטס: באלס ביומערס

סייסס וועט זיך אנפאנגען 10 אזייגער מארגענס יעדען טאג.

און צו שליסען א עסטייס! 1 סייף נעמאכט פאר דערפערנס 52 ביי 26 ביי 28 קאסטיגיישאן שלאס; 1 גרויסער ארבייטער צייט וויינער; 1 קעש דערזשיסטער ניישאנאל; 5 דאוועריס; 2 גרויסע שפיגלען בעגילט פרעמס וועט פער קויפט ווערען מיטוואך 2 אזייגער נאכמיטאג.

(א מלחמה בילד)

פון בר"א סאכאטשעווסקי

מיט נצחון די קעפ איינעהויבען אין אונטער דעם געפיק פונ'ם כארעבאן, האבען די פאלדאטען מארשירט צוריק אויפ'ן וועג צום שטעדטעל, פון וועלכען זיי האבען געמוזט אבטרעטען, ווען דער שונא האָט איינגעשטומט.

צווישען אלע איז ער א שטאלצער געגאנגען און געטראגען די ביקס אויפ'ן אקעל. א הייליג פייער'ל האָט זיך אין זיינע איינען צוגלייכט ווען ער האָט שוין פון דער ווייטען דערזעהן דעם גאלדענעם קירכען טורם, וואָס האָט זיך געבאדען אין דער זון. און געקוקט האָט ער צום שטעטעל, וואָס איז שוין געלעגען א דריי וויארסט חויך, בארג ארויף, צו וועלכען זיי האבען זיך דערגעהערט.

אין די אלע שרעקליכע איבערלעבע נישען האָט ער פערגעסען, ווען ער האָט זיך דערמאָהנט, אז ווידער וועט ער זיין אין דער היים, ווידער וועט ער דערזעהן מאטע מאמע נאָך וועלכע ער האָט אזוי געבענקט. און יא, היהלע, די שטילע פטע מע כלה זיינע וואָס האָט אזוי געקלאגט, ווען ער איז אויעק אין מלחמה.

אין טראכטענדיג וועגען דעם האָט זיך זיין עפסטע ברוסט העכער געהויבען, איינגעאטעמט די פרישקייט פונ'ם מארגען ליפטעל. און געפיהלט האָט ער די אלע ברודער סאלדאטען ארומצוגעהען מען, צו קושען זיך מיט זיי און טאנצען פאר פרייד.

אוו־וואָס נעהנטער זיי זענען צום שטעדטעל געקומען, אלץ בעסער האָט ער געפיהלט, אלץ שעהנער האָט זיך געגעבען איהם אויסמאהלען אין זיין פאנטאזיע, ווי אזוי זיינע ליעבע טעכטער'ן, וועלען איהם צום הארצען דריקען; דער טאטע וועט שפרייזען איבער'ן שטוב און שטייגלען, אבי־שטעלען זיך נעבען איהם, בעטאפען איהם פון אלע זייטען און ראָכען:

— א סאלדאט, משה היים'ס א סאלדאט!

און די כשר'ע מאמע וועט א בעהאלטענע טרעהר אויסוישען קוקען אויף איהם אין ניט גלייבען אז איהר זוהן איז צוריק אין דער היים אין בשלום ארויס פון מלחמה א געזונדערער. א פרישער אזוי ווי ער איז אויעק וועט זי איהרע העכער אויסשטרעקען, א־ביגעהמען זיין קאָפ און קישען און וויינען, קישען און וויינען.

יא, היהלע, וועט דערלעהערען, ווען זי קימען צולייפען; אוועקשטעלען זיך אין א ווינקעלע פונ'ם שטוב און קוקען אויף איהם אין אין האלז וועט איהר שטי קען א פריידענס טרעהר. זי וועט צו איהם גארניט קענען רעדען נור קוקען און קוקען אויף איהם.

אָך, וואָס ער וועט איהר אלץ דערצעהלען, ווען זיי וועלען זיך ציזעצען אינ'ם פאטערס סאר אויף דער גראז באנק וואָס זי האָט מיט איהרע אויגענע הענד געמאכט!

די טונקעלע ברוינע אויגען וועט זיא צו איהם אויפהויבען וואָס וועלען פייכט ווערען פון זיינע ערצעהלונגען. ער וועט שטיל ווערען, אייבייגען זיך צו איהר, מיט זיינע ליפען בערירהרען איהרע האָר דעם האלז, איהר ווייסען שטערען, און קושען, דריקען איהר קאָפ צו זיין ברוסט אין זיי אזוי דאס גרויסע אינגליך איז געשעען.

און ווען ער האָט דערזעהן א מענשען פון ווייטען, וואָס האָט זיך צו דער ערד געבייגען און ווידער זיך אויפגעהויבען, האָט ער שנעלער געגומען שטעלען טריט און רופען:

—ווער געהט!?

און זיין קול האָט אזוי שוואך געציטערט, אזוי אָנגעוועהטאָנט.

דער פייער האָט זיך געצ'לב'ט און איהם דערצעהלט:

— ווען די סאלדאטען האבען דאס שטעדטעל געמוזט פערלאזען, האבען זיי

מאנישעוויטש'עס מצות

דיא ריינסטע געשמאקסטע כשר'ע אין דער וועלט

לשנה הבאה בירושלים

THE HAB

לעזט דעם הכשר פון דעם זקן הרבנים אויף מאנישעוויטש'עס מצה.

RABBI
A. J. G. LESSER,

627 RICHMOND STREET,
CINCINNATI O.

הרב
אברהם יעקב גרשון ליסאָ
הסמוך
לעססער
משיקאגא, ווהה
פסינסינגאטי.

היא מצה כשרה ופרי
בבית החרשת אשר הנה אחרי הרב הנ"ל בפסינסינאטי
האכיה, אשר שלוה לנו מפסינסינאטי
Cincinnati, O. 5676

הנה אלוה וחובה עלי, והוגיל בשלמי את רבים, בכל ארצות פרוינו, כי בית החרשת הנה סינסינאטי אהייב, אשר הנה אחרי הרב הנ"ל בן הגליינס ר"ר גרוב אלר, אנשי שלומי לנו, לאפות זאת כשרה בכל ההגדרים שאשר היות, בתבל ואמה, והנה בתי הנכבדים ויקרים, האפוטרופוסים לשאר שבת, ובלו לבקר וחסר, והיו לנו בחיים חיותי לפי אלהים לכל ליב הרשה, והנה הוסיפו בכשרותה ובהידורה מאד שלות ויתר לפי האפשרים לכל ליב הרשה, והנה היום לאמרת תחת השמחה יום ולה, ארשית לבית החרשת, ולשתה, ולשבתה, ולבאתה בן התבור, והגיעתה, ולור לואבים שאר מושגיחים תמידים, שאתה אופנו תחת, ומה מהמה גדול בתורה ובאמונה בעבור האוסאר, אאזוב ירושלים הבורות הנזה בישרון, ומה מהרה הלחיה לואבים אמתים תאבים, ומה הבה אופנים בתחה, ובהנה ולחיים ובכנים שאה המגיה לו כהנלשים שאה, המלבה לעים. ובראת הנה אזור בפה אנו, כי היא מצה כשרה ומהודרה למצות מצוה, בלו התקשה מה האלות, ולר אהדרים אלהדרים ויזכו לנו אלה רו ושמלו כחפלה וחפל האמתים הידוים, וחדרים לבדר, ותחנו - זולה בבר אבהים לבה ארשון בה לוריאל אביר ליסאר האכיה לעסער.

(מקום חותם)

דברי אברהם יעקב גרשון בר' עזריאל מאיר ז"ל ליסא המכונה לעסער.

דא האט איהר דיא איבערזעצונג פון הכשר אין אידיש:

ערב שבת קדש, וישלח, לפ"ק פה סינסינעטי.

עס איז א מצוה און א חוב אויף מיר, צו מאכען בעקאנט צווישען אלע אידען אין דער וועלט, אז דיא מצה־פאבריק, וואָס הרב המצוין ר' דוב בער מאנישעוויץ זצ"ל האט געלאזט נאָך זיך איז שטרענג כשר וויא עס קען נאר זיין אין דער נאנצער וועלט און איצט געפינט זיא זיך אין דיא הענד פון זיינע זיהן. בעוואוסט אלס שומרי שבת און בעלי צדקה, וועלכע זיינען נאָך ביים פאטערס לעבען שוין געווען מיט איהם אין דעם געשעפט. און איצט האבען זיי נאָך פערשטארקט דיא שטרענגקייט פיר כשרות וואָס איז פשוט צו בעוואונדערען. און זיא געפינט זיך טאג און נאכט אונטער מיין השגחה. פון דער צייט וואָס דיא ווייץ ווערט גע־קויפט, געמאלען, געבאקען און גע'בודק'ט, דערצו שטעהען נאָך שטענדיג משגיחים, צווישען וועלכע עס געפינען זיך גרויסע מופלגים אין תורה און איינער וואָס איז א מוסמך פון ירושלים'ער גאונים. און אויך אין מיהל שטעהען שטענדיג משגיחים, און אויך זיי זיינען מופלגים אין תורה און רבנים קומען אהין אכטונג צו געבען; אויף אלץ וואָס דארט קומט פאר מיט זיבען אויגען, און איך זאג מיט'ן פולען מויל און דיא מצה איז כשר און פאסענד פיר מצת מצוה אום פסח אפילו פאר מהדרים מן מהדרים. זאָלען עס עסען פרומע און זאָלט זיין, זוי עס ווינשען זיי דיא פרומע און גאסטפארבטיגע משגיחים.

דברי אברהם יעקב גרשון בר' עזריאל מאיר ז"ל ליסא המכונה לעסער.

ריך אבער דעליקאטנע — ריין און פול מיט אראמא "SALADA"

ווערט געמישט פון געקליבענע ברעג־וואקסענדע טהעען. בעריהמט מיט זייערע פיינע אראמא אייגענשאפטען, זי ווערט נאָכגעמאכט אָבער קיינמאל ניט ערהנליך.

א פעלד פאר פרויען

דער ערפאָלג וואָס פרויען האבען געמאכט אין דער וועלט ליטעראטור, פרויען ליטעראטור ברייענדען גרויסע ניטצען פאר זיך, פאר דעם פרויען געשלעכט, און פאר דער וועלט אין אלגעמיין.

עס איז נאָך דא א גרויסער, ברייטער פעלד וואו פרויען קענען ארויסווייזען זייערע פעהיגקייטען, ברענגען גרויסע נוצען פאר זיך, פאר זייער געשלעכט און פאר דער וועלט אין אלגעמיין.

דער לעצטער יאהרהונדערט האָט גע־בראכט א רעוואָלוציאָן אין דעם לאנד פון דער פרויען. די פרויען, וועלכע איז טויזענדער יאהרען געגאנגען אלס א בריה, וועלכע קען ניט מעהר ווי קראָ־צען די טעפ און איז דארום געווען אנ־געוויזען אויף דעם מאן ער זאל איהר ערנעהרען, דיעזע פרויען האָט פלוצלונג גענומען ווערען טהעטיג אויף דער וועלט, און געמאכט א גויאלדיגען עפאָלג.

אין אלע ברענטשעס פון אינדוסטריע טרעפט מען יעצט די פרויען. זי מהוט ניט נור פייטשע נור אויך גייסטיגע ארבייטען, פרויען ארבייטען ניט נור אין שאפ און פאבריק, זיי פערנעהמען אויף א וויכטיגען פלאטץ אין אלע העכערע פרא פעסיאָנען.

פרויען זיינען דאקטוירים לעהרער און פראָפעסאָרען, זיי זיינען אזא וויכטי־גען אנטהייל אין דער וועלט ליטעראטור אבער דאס לעצטע איז נאָך פון זיי ניט גענוג אויסגענוצט געוואָרען.

אין דער ליטעראטור פון אלע שפראָ־כען און פעלקער איז דא א ברייטער פעלד א גרויסע נאָכפראגע נאָך פרויען.

אין די געוועהנליכע פיזישע ארבייט איז דער מאן ביי נאטור שטארקער, און זיי עגטוויקעלט די פרוי זאָל ניט ווערען קען זי איהם ניט אזוי שטארק קאָנקורירען, און קען מיט איהם ניט וועט רען גלייך, עס איז אבער גאנץ אנדערש אין אינטעלעקטועלער ארבייט, ספעציעל אין דער ליטעראטור.

אין דיעזען פעלד האָט דער מאן דורכ־אויס ניט מעהר פעהיגקייטען, און פרויען און וואָס האבען געווידמעט זייער צייט אין גרויסע לאנד, די יעצטיגע לאנד פון דער פרויען די גרויסע אמאנציפאציאָנס־בעוועגונג

(פארזעצונג אויף פייריש 6)

מאנישעוויטש'עס מצות

דיא ריינסטע געשמאקסטע כשר'ע אין דער וועלט

לשנה הבאה בירושלים

THE HAB

לעזט דעם הכשר פון דעם זקן הרבנים אויף מאנישעוויטש'עס מצה.

RABBI
A. J. G. LESSER,

627 RICHMOND STREET,
CINCINNATI O.

הרב
אברהם יעקב גרשון ליסאָ
הסמוך
לעססער
משיקאגא, ווהה
פסינסינגאטי.

היא מצה כשרה ופרי
בבית החרשת אשר הנה אחרי הרב הנ"ל בפסינסינאטי
האכיה, אשר שלוה לנו מפסינסינאטי
Cincinnati, O. 5676

הנה אלוה וחובה עלי, והוגיל בשלמי את רבים, בכל ארצות פרוינו, כי בית החרשת הנה סינסינאטי אהייב, אשר הנה אחרי הרב הנ"ל בן הגליינס ר"ר גרוב אלר, אנשי שלומי לנו, לאפות זאת כשרה בכל ההגדרים שאשר היות, בתבל ואמה, והנה בתי הנכבדים ויקרים, האפוטרופוסים לשאר שבת, ובלו לבקר וחסר, והיו לנו בחיים חיותי לפי אלהים לכל ליב הרשה, והנה הוסיפו בכשרותה ובהידורה מאד שלות ויתר לפי האפשרים לכל ליב הרשה, והנה היום לאמרת תחת השמחה יום ולה, ארשית לבית החרשת, ולשתה, ולשבתה, ולבאתה בן התבור, והגיעתה, ולור לואבים שאר מושגיחים תמידים, שאתה אופנו תחת, ומה מהמה גדול בתורה ובאמונה בעבור האוסאר, אאזוב ירושלים הבורות הנזה בישרון, ומה מהרה הלחיה לואבים אמתים תאבים, ומה הבה אופנים בתחה, ובהנה ולחיים ובכנים שאה המגיה לו כהנלשים שאה, המלבה לעים. ובראת הנה אזור בפה אנו, כי היא מצה כשרה ומהודרה למצות מצוה, בלו התקשה מה האלות, ולר אהדרים אלהדרים ויזכו לנו אלה רו ושמלו כחפלה וחפל האמתים הידוים, וחדרים לבדר, ותחנו - זולה בבר אבהים לבה ארשון בה לוריאל אביר ליסאר האכיה לעסער.

(מקום חותם)

דברי אברהם יעקב גרשון בר' עזריאל מאיר ז"ל ליסא המכונה לעסער.

דא האט איהר דיא איבערזעצונג פון הכשר אין אידיש:

ערב שבת קדש, וישלח, לפ"ק פה סינסינעטי.

עס איז א מצוה און א חוב אויף מיר, צו מאכען בעקאנט צווישען אלע אידען אין דער וועלט, אז דיא מצה־פאבריק, וואָס הרב המצוין ר' דוב בער מאנישעוויץ זצ"ל האט געלאזט נאָך זיך איז שטרענג כשר וויא עס קען נאר זיין אין דער נאנצער וועלט און איצט געפינט זיא זיך אין דיא הענד פון זיינע זיהן. בעוואוסט אלס שומרי שבת און בעלי צדקה, וועלכע זיינען נאָך ביים פאטערס לעבען שוין געווען מיט איהם אין דעם געשעפט. און איצט האבען זיי נאָך פערשטארקט דיא שטרענגקייט פיר כשרות וואָס איז פשוט צו בעוואונדערען. און זיא געפינט זיך טאג און נאכט אונטער מיין השגחה. פון דער צייט וואָס דיא ווייץ ווערט גע־קויפט, געמאלען, געבאקען און גע'בודק'ט, דערצו שטעהען נאָך שטענדיג משגיחים, צווישען וועלכע עס געפינען זיך גרויסע מופלגים אין תורה און איינער וואָס איז א מוסמך פון ירושלים'ער גאונים. און אויך אין מיהל שטעהען שטענדיג משגיחים, און אויך זיי זיינען מופלגים אין תורה און רבנים קומען אהין אכטונג צו געבען; אויף אלץ וואָס דארט קומט פאר מיט זיבען אויגען, און איך זאג מיט'ן פולען מויל און דיא מצה איז כשר און פאסענד פיר מצת מצוה אום פסח אפילו פאר מהדרים מן מהדרים. זאָלען עס עסען פרומע און זאָלט זיין, זוי עס ווינשען זיי דיא פרומע און גאסטפארבטיגע משגיחים.

דברי אברהם יעקב גרשון בר' עזריאל מאיר ז"ל ליסא המכונה לעסער.